

Abwliwli Kpo É man

Hlandɔlf Dunn

È vó jlaqó qò Woosun 2023

Biblu WayWema ɔ́ɛɛɛ

Togan sin gbediqe

Biblu Way Wema ɔ́ɛɛɛ tɔ́n ɔ́, sinsenzɔ́ Biblu tɔ́n e ma nɔ́ ba lè à é dè wè. Nũ taji e jí é nɔ́ sɔ́ ayi dɔ́ é wè nyí tɛn entɛnɛti tɔ́n lɛ kpo wema e dɔ́ alokan jí lɛ é kpo e dɔ́ Azɔ́ɔ́sa Nũnywɛ Biblu Tɔ́n Dò Togudo É. Nũ e gbé nya wè IBKI dè é wè nyí ɔ́ meqebũ e jló na kplɔ́n nũ dó Mawu kpo jló Tɔ́n kpo wu é ni mɔ́ nũkplɔ́nme Biblu tɔ́n lɛ. Azɔ́mɛvi lɛ ɔ́ na yi Institut ɔ́ bo na mɔ́ wema alo diplóme ĐO ĐO. È sixu kplɔ́n nũkplɔ́nme enɛ lɛ dɔ́ Entɛnɛti jí aló dɔ́ azɔ́ɔ́sa lɛ mɛ, gbɔ́n Zoom jí, yí ye dó alokan lɛ jí, sɛ ye dó e-mail jí, zín ye, aló mɛ ɔ́kpo ɔ́kpo, gbɛ́ta lɛ, aló sinsen lɛ sixu zán ye dɔ́ wɛnɔ́gbejjilazɔ́ yetɔ́n mɛ. IBKI nyí tutoblonunu e è yí gbè na é dè à.

Mí dó wusyen lanmɛ nú wè ɔ́ a ni kplɔ́n Biblu towe bo na dó tuùn lee nũ e è ɔ́ dɔ́ nũkplɔ́nme enɛ lɛ mɛ é aló ee è mɔ́ dɔ́ fí ɔ́ɛvo lɛ é sɔ́gbe gbɔ́n é. "Commentaires" e è nɔ́ xlɛ ɔ́ nukplɔ́nme Institut International de la Connaissance Biblique (IBKI) mɛ lɛ ɔ́, linlin mɛ e wlan lɛ alo mɛ e xò ye kplé lɛ é tɔ́n wè. Hwehwe ɔ́, linlin lɛ nɔ́ mɔ́ tenmɛ dɔ́ nũkplɔ́nme e è nɔ́ sè lɛ é, video lɛ kpo wema lɛ kpo mɛ, gó nú tinmɛ Biblu tɔ́n lɛ mɛ; bɔ́, dɔ́ nũkplɔ́nme wɛnjlatɔ́ lɛ, sinsenzɔ́watɔ́ lɛ, pastɔ́ lɛ, wɔ́sanúxwɛmawutɔ́ lɛ kpo kplɔ́nyiji-alavɔ́vi lɛ kpo tɔ́n mɛ.

A dɔ́ na nɔ́ gbéjé xó e mɛ enɛ lɛ ɔ́ lɛ é, linlin yetɔ́n lɛ kpo nũkplɔ́nme yetɔ́n lɛ kpo bí kplɔ́n hwebínu dɔ́ azɔ́towe wè é nyí ɔ́ a ni ba jló Mawu tɔ́n, tuùn bo wà.

Bo na dó tuùn ɔ́ nũkplɔ́nme ɔ́ebũ nyí nugbò à jí hũn, xà liledógbɛqevome Biblu tɔ́n vovo lɛ, bo ba dò nú xókwintíntí Biblu tɔ́n lɛ kpo xókwintínwema Biblu tɔ́n lɛ kpo bá dó tuùn tinmɛ xókwín aló nukɛgbe e a ma tuùn à lɛ é tɔ́n. Nɔ́ ɔ́ hwiqée dó tinmɛ xógbɛtíntínwema lɛ tɔ́n ɔ́ebũ wu, ɔ́ xógbɛtíntínwema lɛ nɔ́ na tinmɛ xókwín lɛ kpo xógbɛtíntín lɛ kpo tɔ́n sín gbè dòdó ɔ́ mɛ kaka jɛ lee è nɔ́ zán ye gbɔ́n dín é jí.

Tinmɛ xókwín lɛ kpo xógbɛ lɛ kpo tɔ́n nɔ́ huzu dɔ́ hwenu e dɔ́ yiyi wè é. Gó na ɔ́, è sixu lile xókwín Glekigbe tɔ́n gègè dó xókwín ɔ́kpo mɛ, bɔ́ enɛ sixu hɛn tinmɛ dòdó ɔ́ gblé.

A ni jó Mawu dó bonu é ni xlé ali wè dɔ́ Xó Mímé Tɔ́n Biblu ɔ́ kpinkplɔ́n mɛ.

IBKI nɔ́ na gbè bɔ́ è nɔ́ yí nũkplɔ́nme yetɔ́n lɛ bí mlémlé bo nɔ́ lɛ dè ye tɔ́n nú nũ e ma nyí ajɔ́wiwa tɔ́n à lɛ é. Mi ma dɔ́ xesi bo má wema lɛ aló nũkplɔ́nme lɛ ó, amɔ́, mi ma sà, ɔ́yɔ́ ye, aló yí akwɛ ó.

Randolfu Dunn, Gǎn

Kàn nũ byɔ́ mǐ:info.IBKI.gɛnsiqbe@gmail.com

Entɛnɛti tɔ́n:IBKI-Gɛnsiqbe.html

Alɔwliwli kpo Mɛ gbibe kpo

Alɔwliwli

Mawu dá gbetɔ́ bo sú hudo agbaza tɔn lɛ sín d̀ò gbɔn jikpá Edeni tɔn mɛ d̀id̀ó ɛ gblamɛ. Ene gudo ɔ, é d̀ó gbɛ́ tɔn d̀é .1d̀ó “é nyɔ́ nú gbetɔ́ d̀ɔ é ni nɔ éd̀okponɔ ă” (Bíḃḃḃḃḃḃ 2:18). Mawu Mavɔmavɔ sɔ́ ajajaxú e é d̀e sín súnnu ɔ́ wú ɔ́ d̀ó bló nyɔ́nu ná, bó kplá ɛ wá súnnu ɔ́ gɔ́n. Nya ɔ́ d̀ɔ: “Xú e d̀o xú ce mɛ ɔ́ wɛ é nyí din, lan e d̀o lan ce mɛ ɔ́ wɛ é nyí;

È na xóntɔn d̀é Adamu “sunny na jó tɔ́ tɔn kpo nɔ tɔn kpo d̀ó, bo na té d̀ó asì tɔn wu, bo ye na nyí . **agbaza d̀okpó géé**(alɔwliwli). Alɔwliwli nyí akɔjije b̀nino tɔn d̀é, bo gbejinino mɛ d̀okpo d̀okpo nɔ sɔ́ éd̀éé d̀ó vo, bo nɔ ba nũ d̀agbe hugãn ɔ́ nú mɛ d̀evo.

“Éné ɔ́ wú ɔ́, súnnu ná jó tɔ́ tɔn kpódó nɔ tɔn kpó d̀ó, bó ná d̀ó kpó xá asì tɔn, bo yě mɛ we léé ná húzú d̀okpó géé.” (Bíḃḃḃḃḃḃ 2:22-25)

Alɔwliwli d̀ò Eblée lɛ tentin, lee é nɔ nyí gbɔn d̀ò Zãnzãnhweji-nu lɛ gègè tentin é ɔ, akɔjije sɛn tɔn d̀é wɛ é nyí hú wanyiyi alò wanyiyi e è d̀ó nú mɛ é (International Standard Bible Encyclopaedia). Hwenu e mɛ gbiben nyí alɔwliwli d̀é sín d̀id̀ekpo d̀ò sɛn linu é ɔ (Nũtínmɛ Biblu Tɔn Illustré de Nelson).

Jwifu léé, d̀o Kannumɔgbenu ɔ́, è byɔ́ yě d̀ɔ yě ní nya to d̀évo mɛ nyɔ́nu e yě da bo sɛn ɔ́ ma sɔ́gbe xá ă léé. (Esidlasi 10:11-19) (Xógbetínmɛ Biblu Tɔn Easton tɔn)

“Ényí é da nyɔ́nu d̀évo [d̀ó asi tɔn] ɔ́, é sixú d̀e nyɔ́nu ɔ́ kpò ă [asì d̀évo] .d̀é nũd̀udu tɔn, awu tɔn, alò ace e é d̀ó d̀ò alɔwliwli mɛ é. "Nú é ma bló nũ atɔn éné léé n'i ă ɔ́, é ná tɔ́n vɔ́nu, é ná sú akwé d̀é ă. (Tíntón 21:10-11 NASU)

“Ée é (Tamáa) mɔ́ d̀ɔ Cela ko sù, bo è ma sɔ́ ɛ da ɛ ă ɔ́, ée Judáa mɔ́ ɛ ɔ́, é lin d̀ɔ agaletɔ́ wɛ, d̀ó é cyɔn nukúnmɛ, bó lile kpan nukɔn ɛ d̀o alitó, bó d̀ɔ n'i d̀ɔ: 'Wã nú má d̀ó xó xá we,' d̀ó é tunwun d̀ɔ asi émitɔn wɛ ă." ... “É mɔ́ xo d̀o gɔ́n tɔn, bó sí te, bó yi, bó d̀e avo e é cyón ɔ́ síin, bó d̀ó asúkúsi sín awu tɔn léé.” (Bíḃḃḃḃḃḃ 38:14-16; 18-19 ESV) Jakɔbu lin d̀ɔ é nyí agaletɔ́, agaletɔ́, é nyí asì ă.

“A nɔ sú vɔ́sákpe Mawu Mavɔmavɔ tɔn ɔ́ kpó aví kpó, d̀ó é sɔ́ nɔ kpón vɔ́sákpe Mawu Mavɔmavɔ tɔn ă, é sɔ́ nɔ yí vɔ́sákpe ɔ́ ă, lo ɔ́, a nɔ kanbyɔ́ d̀ɔ: ‘Étéwú é ma ka nɔ bló mɔ́ ă?’ D̀ó Mawu Mavɔmavɔ wɛ nyí kúnnuɔtɔ́ d̀o hwi kpó asi e a da d̀o winnyawinnya mɛ é kpó tɛ́ntin.2 (Mal 2:13-15 ESV) É gbà akɔ e é jɛ xá asì tɔn é.

Hwenu e hwenu d̀ò yiyi wɛ hwenu e un d̀ò Akɔjije ɔ́ qló é ɔ . 2Mawu bló gbɔn Mɔ́yízi jí . ninɔmɛ vovo lɛ nɔ tɛ́n d̀ò tɔ́ e nyí ta nú xwédo ɔ́ é kpo acekɔkɔpa/ace e é d̀ó d̀ó asì tɔn kpo ví tɔn lɛ kpo jí é kpo tentin.

d̀é. Nú nyɔ́nu d̀é da asi ɔ́, é nɔ jó tɔ́ tɔn sín ace d̀ó.

b. Asú ɔ́ d̀ó ace bí mlémlé d̀ó asi tɔn jí - Asú ɔ́ sín sɛn.

1Abdómetɔ́ gbetɔ́ tɔn – `éze-Hlɔnhlɔn tɔn OT# 5828 (alɔgɔ kplé – KJV; xógbe tɔn – YLT)

2Nũ e è wlan d̀ó wɛma mɛ lɛ é, d̀ò wɛma mɛ ɔ, mɛ e wlan lɛ é wɛ.

2Akɔjije OT^{beriyth}-2) akɔjije - sɛn Mawu tɔn e mɛ wuntun lɛ alò akpáxwé lɛ d̀é é. (Thayer sín xókwin Glekigbe tɔn kpo Brown Driver kpo sín xókwin Ebléegbe tɔn Briggs tɔn kpo)

- c. Xó dídó xá me e ma wlí alb ă é nyí agalile.
- d. Asú sixu sé asì tòn dó (dó) medée gbigbé wema mevo, bo ene na zón bo é na wà azɔ́ e é dọ̀ dọ̀ alɔ̀wliwli me le é ă.
- e. Asú sixu gbé asì tòn gbɔ̀n “wema me gbigbé tòn” nina e gblame.
- f. Wema me gbiben tòn nɔ̀ gbà akɔ̀jije alɔ̀wliwli tòn, ene wu ɔ̀, ye sọ̀ wlí alb ă.
- g. Asi dọ̀ ace kpede – e sixu gbe asú tòn ă.
- h. Asi e è dè sín asì me bo ma dọ̀ wema me gbiben tòn ă é kpó dọ̀ alɔ̀wliwli me dọ̀ sèn linu .
- Un. Asi e asú tòn gbé é sixu da me devo bo ma ka nyí agaletɔ̀ ă .
- j. Alɔ̀wliwli nɔ̀ gbà hwenu e asú ɔ̀ kú é, bo sèn e asú ɔ̀ dọ̀ é nɔ̀ dọ̀ te .
- k. Asúkúsi le vo bo na dó alɔ̀wliwli sín akɔ̀jije yɔ̀yɔ̀ dè me.

Hwejjɔ e wu è wlí alb é .3

- Pɔ̀lu dọ̀ 1 Kɔ̀lentinu le 7 me dɔ̀ xo nu me e ma wli alb a le dọ̀ wemafo 1 me "E nyo nu sunnu ma d'alb .4nyɔ̀nu dé" bo dọ̀ wemafo 2gɔ̀ ɔ̀ me ɔ̀ "Amɔ̀, dọ̀ metenkɔ̀n agalile tòn wutu ɔ̀, sunnu dɔ̀kpo dɔ̀kpo dọ̀ na dọ̀ asì edesunɔ̀ tòn, bo nyɔ̀nu dɔ̀kpo dɔ̀kpo dọ̀ na dọ̀ asú edesunɔ̀ tòn" (RSV).
- “ .Ényí wǔwé ɔ̀ wɛ din ɔ̀, é nyɔ̀ nú gbetɔ̀ ní nɔ̀ lě e é dɛ gbɔ̀n é. È bla we à ?nù asì dé à? Mi ma ba ná vo ó.
- A dọ̀ vivo me à ?(loosed ASV, KJV) [é sọ̀ dọ̀ alɔ̀wliwli me ă] sín asì dé gón à? Ma ba asi ó. Lo ɔ̀, nú a da asi ɔ̀, a hu hwe ă, bo nú nyɔ̀nu e è ko da asú é ɔ̀, é hu hwe ă" (1 Kɔ̀lentinu lée 7:26-28a ESV).
- “ .É dọ̀ mɔ̀ cò, bó ná dó nyì alb nú agalile ɔ̀, súnnu dɔ̀kpó dɔ̀kpó ní dọ̀ asi é dɛsúnɔ̀ tòn, bo nyɔ̀nu dɔ̀kpó dɔ̀kpó ní dọ̀ asú é dɛsúnɔ̀ tòn (1 Kɔ̀. 7:1-2 KJV).
- “ .Nu me e ma wlí alb ă le é .6asúkúsi lée kpódó asúkúsi lée kpó .7Un nɔ̀ dɔ̀ é nyɔ̀ nú yě ní nɔ̀ tlenme nye dɔ̀hun. Amɔ̀, enyi ye ma sixu du dọ̀ yedée jí ă (dọ̀ jlǒ xódóxáme tòn yetòn le jí) ɔ̀, ye dọ̀ na wlí alb. Đó é nyɔ̀ hú è ni wlí alb hú dɔ̀ è ni nɔ̀ myɔ̀ me dọ̀ jlǒ nyanya me" (1 Kɔ̀lentinu le 7:8-9 ESV).
- “ .Me bí ní dọ̀ sísí nú alɔ̀wliwli, bónú me e wlí alb lée ní nyí nǔblíblí, dọ̀ Mawu ná dọ̀ hwe nú agaletɔ̀ lée kpódó agaletɔ̀ lée kpó”8(Eblée le 13:4-5).
  - Mawu dɔ̀ dọ̀ nǔdídó le sín tuto me dɔ̀ é kún nyɔ̀ dɔ̀ gbetɔ̀ ni nɔ̀ edɔ̀kponɔ̀ ó, bo lé dọ̀ hudo xántòn e jexa é dé tòn, é we nyí me e é dọ̀ é, alɔ̀dómetɔ̀ tòn, asì dé. Mɔ̀ we é bló bo sunnu kpódó nyɔ̀nu kpó dọ̀ bǔ gbɔ̀n akɔ̀jije e mǐ nɔ̀ ylɔ̀ dɔ̀ alɔ̀wliwli é gblame, bó ná dó sú jlǒ agbaza tòn yětòn e nyí gbɛ̀dido kpódó xódóxáme kpó sín jlǒ yětòn lée sín dò. Ene wu ɔ̀, alɔ̀wliwli nyí nǔ sísí dé, é nyí hwehuhu ă.
  - Hwehuhu we é nyí dɔ̀ è ni xwedó jlǒ xódóxáme tòn me e è ma wlí alb xá ă é gbɔ̀n xódóxáme (agalile) alɔ̀kpa dɛbǔ gblame.
  - È byɔ̀ dɔ̀ è ni wlí alb ă, enyi è sixu du dọ̀ jlǒ xódóxáme tòn jí ɔ̀ ne; dɔ̀, Pɔ̀lu.
  - Me e ma wlí alb kpón ă le é, me e è klán asú le é kpo asúkúsi le kpo nɔ̀ dọ̀ jlǒ xódóxáme tòn. È dè wě xá ye dɔ̀ enyi ye ma sixu du dọ̀ jlǒ xódóxáme tòn yetòn le jí ă ɔ̀, ye ni wlí alb.

Akɔ̀jije Alɔ̀wliwli Tòn 2

Malacii dɔ̀ émi nyí asi towe gbɔ̀n akɔ̀jije gblame" (2.14).

- Akɔ̀jije ɔ̀, akɔ̀jije e nɔ̀ cá me dọ̀ bǔ é dè we, bo nɔ̀ jinɔ̀n nǔdídí kpo jidɛ e è dọ̀ dó medée wu é kpo jí, bo nɔ̀ lé dọ̀ sísí nú medée. Nǔwiwa e gbɔ̀n vo nú nǔ e dọ̀ akɔ̀jije ɔ̀ me le é nɔ̀ gbà akɔ̀jije ɔ̀ gbɔ̀n nǔdídí kpo jidɛ e è dọ̀ dó me wu é kpo gbídígbídí gblame.

3Alɔ̀wliwli, *gã-mɔ̀* (sunnu kpo nyɔ̀nu kpo tòn); Me e ma wlí alb ă é *éé'-gamɔ̀si--é nyí -dè'*

4*Háptesthai -xódóxáme, nɔ̀ kpɔ̀, (Thayer tòn)* da asì - NIV, NIV; medée té dó - *.Hlɔ̀nhlɔ̀n tòn*)

5È dó, *deoo*-blá, blá, [kpóndéwú, gbɔ̀n akɔ̀jije alɔ̀wliwli tòn dé gblame -rd].

6Medéekannuninɔ̀ aló medesúsíninɔ̀, *lúsin*-me e è klán é *Thayer tòn*; è tún ASV, KJV .

7Me e ma wlí alb ă é (*ã'gãmos*) (é we nyí dɔ̀, me e ma wlí alb aló klán asú kpón ă é) kpo asúkúsi le kpo nɔ̀ cí dɔ̀ me bí we d'eme - mexo dɛbǔ e ma dọ̀ asi aló asú ă é.

8Nǔblíblíwiwa kpo agalile kpo nyí xókwín dɔ̀kpo ɔ̀ ă [xódóxáme agalile, *.ftóo nǔblíblíwiwa tòn le*-nǔblíblíwiwa; agalile, vodunsinsen; nǔ kwijikwiji wiwa; agalile; xódóxáme e ma ɔ̀gbe ă é dɛbǔ] [afɔ̀dógbě, *.molkosi* -Akɔ̀jije dé gbídígbídí gbɔ̀n [xódóxáme xá me devo e ma nyí me e ye da é aló gbɔ̀n alɔ̀kpa devo le gblame; dɔ̀ kpóndéwú ɔ̀, alɔ̀wliwli sín azɔ̀le ma wà ă.

- Mawu je akɔjije gègè xá gbètɔ̀ bɔ́ é byɔ̀ ɔ̀ gbètɔ̀ ni nɔ̀ gbeji nú emi [ma sen nŭmesen ɔ̀vo le ó]. Ye nɔ̀ gbà akɔjije ene le xá e hwebĩnu, amɔ̀, é nɔ̀ sɔ̀ hwe ke ye hwebĩnu hwenu e ye leko sín hwe yetɔ̀n le gudo bo leko wá gɔ̀n tɔ̀n é – ye nɔ̀ bló u-turn ɔ̀ gbézán yetɔ̀n me.
- Mawu gbé wǎn nú hwehuhu me gbigbé tɔ̀n, akɔjije gbídígbídí, é we nyí agale.
- Hweɔ̀ebũnu e gbètɔ̀ gbà akɔjije tɔ̀n le ɔ̀kpo alɔ̀ gbà é ɔ̀, hwehuhu we é nyí. Ene wu ɔ̀, akɔjije alɔ̀wliwli tɔ̀n gbigba nyí hwehuhu.

Nŭ tenwe we è ɔ̀ ɔ̀ agale wú ɔ̀ Jelemíi, Hozési kpódó Ezekiyeli kpó me bɔ̀ wǔ-ene ɔ̀ yě me, bó ɔ̀ xó dó Izlayéli kpódó Judáa kpó wú, bɔ̀ yě gbà akɔjije yě tɔ̀n xá Mawu ɔ̀ gbe gbigbɔ̀ tɔ̀n me. Afɔ̀dógbě we nyí akɔjije ɔ̀ gbídígbídí bɔ̀ vlafo é nɔ̀ tɔ̀n sín xódóxáme xá me e ma nyí me e a da é ǎ é ɔ̀ me ɔ̀ gbézán agbaza tɔ̀n me. nɔ̀ gbà akɔjije alɔ̀wliwli tɔ̀n. Éné ɔ̀ wú ɔ̀, agalile we nɔ̀ hen akɔjije gblé.

Sén asú tɔ̀n .

- “ .Nɔ̀ví ce léé mi, mi tunwun ǎ cé, ɔ̀ me e tunwun sén ɔ̀ léé we un ɔ̀ xó ɔ̀ nú we ɔ̀ sén ɔ̀ sixú hen nŭ e é byɔ̀ léé gannugánnú [is binding – ESV; ɔ̀ acekpikpa-ASV; akɔjije sén tɔ̀n] ɔ̀ meɔ̀ jí kaka je hwenu e é na kpó ɔ̀ gbè é keɔ̀ ǎ? ɔ̀ nɔ̀nŭ e ko da asú ɔ̀, sén ɔ̀ we blá e ɔ̀ asú tɔ̀n wú hwenu e asú tɔ̀n ɔ̀ gbe é, lo ɔ̀, nú asú tɔ̀n kú ɔ̀, é ko je éɔ̀e sí sín sén e ɔ̀ xó dó asú tɔ̀n wú é me” (Hlɔ̀manu léé 7:1, 2 - ISV).
- Kpò *NASB* reads -- "-- è ɔ̀ è sín sén e kàn asú ɔ̀ é me." ɔ̀ xó gbe ɔ̀vo me ɔ̀, wema Glekigbe tɔ̀n ɔ̀ ɔ̀ -- "-- sín sunnu/asú sín sén me." ɔ̀ fí lo ɔ̀, meɔ̀ nɔ̀ mɔ̀ lee sén kpo aca mɔ̀hun le kpo zɔ̀n bɔ̀ sunnu ɔ̀ ɔ̀ ace kpo gǎnduɔ̀ kpo bí mlémlé gbɔ̀n é. Sén e, ɔ̀ xó jo xó me ɔ̀, nɔ̀ gudo nú . *gbètɔ̀* nyí hú ɔ̀ è ni .*nyɔ̀nu*. Nŭ ma sɔ̀gbe e è nɔ̀ mɔ̀ hwehwe ɔ̀ aca hwexónu tɔ̀n e ɔ̀ xó xó le é me é ne. Mɔ̀ me ɔ̀, "sén asú tɔ̀n" ene nɔ̀ na gbè sunnu le ɔ̀ ye ni ɔ̀ ɔ̀ me jí bo lé "ɔ̀ gǎn" ɔ̀ ɔ̀ bɔ̀bla nyí akpáxwé alɔ̀wliwli tɔ̀n le bí me.

“É ɔ̀ taji ɔ̀ mí ni mɔ̀ nukúnnú je nŭ e Pɔ̀lu teɔ̀ǎ jí ɔ̀ wemafɔ̀ elɔ̀ me é me, Pɔ̀lu we nyí .*é nyí*” sén ɔ̀ ɔ̀'ayí” ɔ̀ alɔ̀wliwli, me gbibe, kpo alɔ̀wliwli ɔ̀vo kpo wu; é nyí wà ɔ̀, é ɔ̀ ɔ̀ ɔ̀ we nú me ɔ̀ ɔ̀ tuùn aca yedesunɔ̀ tɔ̀n le ganji le é ɔ̀ ɔ̀ sén linu ɔ̀, sunnu ɔ̀ ɔ̀ "acekpikpa sén tɔ̀n" ɔ̀ ɔ̀ asi tɔ̀n jí. Nyɔ̀nu ɔ̀ ɔ̀ "asú ɔ̀ sín sén" glɔ̀ -- é nyí .*é dón'i*, bo sixu .*é nyí* e édesunɔ̀ wà é we zɔ̀n bɔ̀ è ɔ̀ è tɔ̀n ɔ̀ sén linu alɔ̀ lee gbètɔ̀ le yí gbè na gbɔ̀n é. Enyi asú tɔ̀n ma jló na jó è ɔ̀ ǎ ɔ̀, hŭn nŭ ɔ̀kpo e é sixu wà ɔ̀ sén linu é we nyí ɔ̀ é na nɔ̀te kpɔ̀n kú tɔ̀n.”⁹

- Sén Hlɔ̀ma tɔ̀n kpo Jwifu le tɔ̀n kpo ɔ̀ ɔ̀ azɔ̀ wà we ɔ̀ égbé ǎ. Amɔ̀, akɔjije le gbídígbídí kpó ɔ̀ hwehuhu nyí we. È sixu vó akɔjije alɔ̀wliwli tɔ̀n e è gbà le é blóɔ̀ gbɔ̀n hwesɔ̀ke me kpo hwesɔ̀ke me kpo gblame.

Me gbigbé alɔ̀ meɔ̀e zízé jó .

- “ .Lo ɔ̀, hwi vɔ̀sánú-xwlémawutɔ̀ -- 8 a lé ko sín ali ɔ̀ jí, bó sɔ̀ nŭkplɔ̀nme towe ɔ̀ ɔ̀n me gègè ɔ̀ afɔ̀ me; a gbà akɔjije ɔ̀; kpódó Levii kpó," we Aklúnɔ̀ Nŭbĩwúkpétɔ̀ ɔ̀ ɔ̀. -- 11 Judáa hen nŭɔ̀ɔ̀ tɔ̀n gblé¹⁰nŭ baɔ̀abaɔ̀ ɔ̀ we è wa ɔ̀ Izlayéli kpódó Jeluzalému kpó: Judáanu léé hen ten mímé e Mawu Mavɔ̀mavɔ̀ yí wǎn ná ɔ̀ blí, bó da vodún ɔ̀vo sín ví nyɔ̀nu¹¹-- 13 Nŭ ɔ̀vo e a nɔ̀ wa ɔ̀ we nyí ɔ̀ a nɔ̀ kɔ̀n ɔ̀sin ɔ̀ vɔ̀sákpe Mawu Mavɔ̀mavɔ̀ tɔ̀n jí. A nɔ̀ ya aví, bó nɔ̀ ɔ̀ alé ná we, ɔ̀ é sɔ̀ nɔ̀ ké ya nú nŭníná e a nɔ̀ ná e léé ǎ, é sɔ̀ nɔ̀ yí yě sín alɔ̀ towe me kpó xomehunhun kpó ǎ. 14 Mi nɔ̀ kanbyɔ̀ ɔ̀: “Étéwú?” É nyí ɔ̀ Mawu Mavɔ̀mavɔ̀ ɔ̀ kúnnuɔ̀tɔ̀ nyí we ɔ̀ hwi kpó asi towe e a da ɔ̀ winnyawinnya me é kpó tɔ̀ntin, ɔ̀ a hen nŭɔ̀ɔ̀ towe gblé .¹⁰(é wà nŭ xá e kpo mebléblé kpo – YLT), é na bo nyí xóntɔ̀n towe [xóntɔ̀n .

⁹LINLIN ɔ̀ .Al Maksi Xójlawema #106

¹⁰Nŭɔ̀ɔ̀ e è hen gblé é, [ko nyí nŭmaɔ̀tɔ̀ – ESV, RSV; é wà nŭ xá mebléblé – NKJ, YLT] -*bagadi*-nŭmaɔ̀tɔ̀, wà nŭ ɔ̀ nŭglɔ̀, fin nŭ, wà nŭ . mebléblé, gbejininɔ̀ ma ɔ̀ (Taye); nɔ̀ wà nŭ kpo mebléblé kpo ɔ̀ alɔ̀wliwli me, ɔ̀ nŭɔ̀kan le alɔ̀ ace sín nŭ le me, ɔ̀ akɔjije le me, ɔ̀ xó gbe le me kpo walɔ̀ yetɔ̀n le bí kpo me. (Hùnkúntɔ̀-Briggs)

¹¹Nŭmesen ɔ̀ ɔ̀vo me tɔ̀n le sín ví nyɔ̀nu le da we é nɔ̀ klán gbè xá akɔjije yetɔ̀n xá Mawu ene wu ɔ̀, agale gbigbɔ̀ tɔ̀n (akɔjije ɔ̀ gbídígbídí xá Mawu).

(ASV, ESV], asì akɔjije alɔwliwli tɔn mitɔn. -- 16 Ðó Aklúncɔ Mawu Izlayéli tɔn ɔɔ é mí gbé wǎn nú me gbibe .¹²(Malacii 2:8, 11, 13-14, 16).

- Malacii ɔɔ xó ɔɔ dó akɔjije e Mawu kpódó Izlayéli kpán je ɔ gbídígbídí e é yí ɔɔ nú gblégblé é wú we je nukɔn. Akɔjije ɔ gblé ɔɔ Izlayéli ví súnnu léε da nyɔnu to ɔɔvo me tɔn e nɔ sen vodún léε, bɔ Mawu gbé nú nú yě tawun gbɔn akɔ e yě je xá Izlayéli é gblame.
- Ene gudo ɔ, é wlan nú dó asú ɔɔɔee ma nɔ wà azɔyɔtɔn le ɔɔ akɔjije alɔwliwli tɔn gló gbɔn asì yetɔn nya gbé gblame á le é wu.¹³É cí ɔɔ é we sé ε dó ɔɔhun .**ma ɔɔbo** na ε wema me gbiben tɔn ɔɔ lee Malacii zán xókwín Ebléegbe tɔn S .*halach*(sé dó) hú .*kriythuwth* (wema me gbiben tɔn). Mɔ me ɔ, è nɔ kpón ε dó mɔ me e wà nú xá ε kpo mebleble kpo é, bo ma jó nú e na d'alc ε ɔɔ agbaza lixo é ɔɔ dó á, alǔ, é sú jlǔ xóɔxáme tɔn le sín dò gbɔn alɔwliwli e é ma sixu wí ɔɔ sɔn linu á é gblame. Wemaɔ 16gɔ ɔ ɔɔ ɔɔ é gbé wǎn n'í bo hwla adakaxixo tɔn kpo núagɔwaxáme tɔn kpo. Ene wu ɔ, é hen ε gannugánnú bɔ é nɔ kpó xá sunnu e é ma da á é ɔɔ, bo gbɔn mɔ me bo gbà akɔjije alɔwliwli tɔn e é je xá asú e sé ε dó é, bo na dó sixu ɔɔ núduɔ, avɔ kpo fí e é na nɔ é kpo, enyi xóɔxáme na bo ma tle ɔɔ nú ɔ me á ɔ nε, bɔ ene na nyí nú e è na xò nú kpón dó wutu tɔn é.
- “ .A ko se ɔɔ è ɔɔ (*xógbé e nɔ xlé nǔkplɔnme kplɔnyiji-alavɔví ɔɔ tɔn hú wemaɔ ɔɔ é .*), ‘A ɔɔ na le aga á (.*me e nɔ hen nú gblé dó me wu le é – “é nɔ xlé me e “ɔɔ xó xá me ɔɔvo sín asì ɔɔ sɔn linu é”*) é.’ Lo ɔ, nye ɔɔ ɔɔɔ nú mi we ɔɔ: me e kpón nyɔnu ɔɔ títí kpo jlǔ nyanya kpo ɔ (*epithumeésai - jlǔ xóɔxáme tɔn alǔ jlǔ xóɔxáme tɔn*) ɔɔ é ko ɔɔxó xá aga (e .*-mǔ*) ɔɔ ayi tɔn me.” (Mat. 5:27-8 ISV) Nǔwiwa wè le bí we nyí gbejinino nú akɔjije alɔwliwli tɔn tɔn.
- Me ɔɔbǔ ná jó (*nǔ e ma sɔgbé á é*)¹⁴tɔn (*gbejinino*) asì tɔn ɔ, é ni na ε wema me gbiben tɔn (apolúsee).*ɔɔ - wema ɔɔ jí ɔɔ é kún nyí gbejimanɔ ó .*): Amɔ, nye ɔɔ ɔɔɔ nú mi we ɔɔ me e jló ná gbé (*apoluoon -meɔéekannunino sín wema mevo*) asì tɔn, bo nɔ hen ɔ'ayi nú agalile (*porneías-xóɔxáme e ma sɔgbé á é*), nɔ zún bɔ .¹⁴é (nɔ sɔ ε ɔɔ ninɔme e me é na gán ɔɔ é) bo na le aga (*micheúseis -bo na ɔɔxó xá me ɔɔvo e ma nyí asú tɔn e é kpo ɔɔ alɔwliwli me é á é*). (Mat. 5 31-32)
- Jezu ɔɔ ɔɔɔ we syensyen ɔɔ Mat. 5:32 kpo Mat. 19:9 ɔɔ sunnu le ɔɔ asì yetɔn le nya we ɔɔ hwejiɔ ɔɔvo le wu ze .*micheúsei*, (xóɔxáme xá me ɔɔvo e ma nyí asú yetɔn á é) ɔɔ ayi yetɔn syensyen wu kpowun, ɔɔ hwejiɔ agbaza tɔn le wu ɔɔ taji. Amɔ, bo na dó cyɔn alb agbazazɔ yetɔn kpo linlin e nɔ vewǔ bɔ è na yí wǎn na é kpo jí ɔ, ye ɔɔ me gbigbé sín wema ɔ tɔn á (wema mevo ɔ, é nɔ xlé ɔɔ é kún nɔ gbeji nú meɔé ó alǔ é nyí agaletɔ ɔɔ) bo zún bɔ nyɔnu ɔ kpo asú tɔn yɔyɔ ɔ kpo hu aga (ɔɔ é kpó ɔɔ alɔwliwli me xá asú e ma na me gbibe sín wema ɔ á é á). È “gbé” nyɔnu ɔ kpowun, bo ma klán asú tɔn á. Ðò hwe ene nu ɔɔ jwifu le sín hwenuxó me ɔ, Torah yí gbè nú ace e nyɔnu ɔɔ ɔɔ bo na bé me gbibe é á. Ene wu ɔ, è ɔɔ nyɔnu hwenu nyanya elɔ tɔn le jó dó we ɔɔ sɔn linu, ene we nyí ɔɔ ye na tɔn sín xwégbe kpo xwégbe kpo, amɔ, ye ɔɔ yedée sí bo na da sunnu ɔɔvo á, ɔɔ é kpó ɔɔ alɔwliwli sín akɔjije sɔn tɔn ɔɔ me.¹⁵
- Asì agaletɔ ɔɔ sísɔ sîn ma wlan wema me gbiben tɔn á ɔ sixu “hen” ε dó ɔɔ agaletɔ á, ɔɔ é ko nyí agaletɔ lee é gbà akɔjije alɔwliwli tɔn gbɔn xóɔxáme xá me e ma nyí asú tɔn á é gblame é.
- Me ɔɔkpó nɔ wa mebléblé .¹⁰gbɔn asì gbejinino ɔɔ sísɔ ɔɔ vo bo ma ɔɔ wema me gbiben tɔn á é gblame bo jó è dó bɔ é nyí wamamɔnɔ bo ma ɔɔ núduɔ alǔ xɔ á, bo sɔ sixu wí alb ɔɔ sɔn linu á, bɔ ene nɔ zún bɔ é nɔ le aga gbɔn kpónino xá me ɔɔvo le gblame sín hwenu e é kpó ɔɔ alɔwliwli me é.
- Xókwín wè we è lile dó “nya alǔ nya” asì e ɔɔ wema me gbigbé tɔn é alǔ ee ma ɔɔ á é. ¹⁴Asì e è sédó é ma ɔɔ wema me gbiben tɔn á ɔ, é kpó ɔɔ alɔwliwli me .

¹²*Shalach*(Ebléegbe me #7971 è lile dó me gbigbé – RSV, ESV, NIV .-sé me dó - ASV, KJV, YLT) nya, jó dó, jó dó, jó dó, tún .

(Hlɔnhlɔn tɔn). É ɔɔ mɔ cɔ, *keriythuwth* OT:3748 we nyí xókwín Ebléegbe tɔn e nɔte nú me gbibe é (Brown, Hùnkúntó, Biggs). Meɔé sixu sé asì tɔn dó meɔéé gbigbé wema mevo, bo na wà nú xá mebléblé, Malacii.

¹³“Enyi é da asì ɔɔvo ɔ, é sixu gbé núduɔ, avɔ, alǔ ace e é ɔɔ bo na da asì é á” Tíntón 11 .

²¹:10-11 me).

¹⁴Xókwín Ebléegbe kpo Glekigbe kpo tɔn e è zán nú meɔéé gbigbé wema mevo é we nyí .*salak*(Ebléegbe-Hlɔnhlɔn tɔn 7971) kpo .*apolu*(Gleki-Hlɔnhlɔn tɔn NT# 630) tinme tɔn we nyí ɔɔ è ni sé me dó alǔ sɔ ɔɔ ɔɔ ɔɔ.

kpodo lè alwliwli tɔn lɛ dɪ nuɖuɖu, avɔ, xɔ alɔ̄ ace alwliwli tɔn lɛ kpo ǎ. Nũ e é nɔ zán dó gán é wɛ nyí agalɛ alɔ̄ nɔ kpɔ́ xá mɛ wè lɛ bǐ bɔ è nɔ kpɔ́n ye dó mɔ agalilɛ. Nya ɔ̄ lɛ aga bo gbà akɔjije alwliwli tɔn e é jɛ xá asi tɔn gbejnɔ́tɔ́ ɔ̄ é. Nyɔnu e dò Alexwé Yɔɔ́ɔ̄ hwenu lɛ é dɔ́ ace dò sɛn linu bo na bé nũwiwa mɔhun ǎ, enyi ye na bo tɛ sixu jó asú yetɔn lɛ dó ɔ̄ nɛ.

➤ Xókwín wè lɛ t̄in bɔ dɔkpo dò Ebléegbe mɛ, bɔ dɔkpo dò Glekigbe mɛ, bɔ tinmɛ yetɔn wɛ nyí wema mɛ gbiben tɔn.¹⁵ Enyi asi e è jó è dó é dɔ́ wema e xlé dɔ́ é klán asú é ɔ̄, é dò éɖée sí dò sɛn linu bo na da mɛ ɖevo, dɔ́ é sɔ́ da asú tɔn xóxó ɔ̄ ǎ.

- “ .Falizyen lée sɛkpɔ́ ε, bó kanbyɔ́ ε dɔ́: ‘Sɛn m̄itɔn ná gbe dɔ́ è ní gbé mɛ a .¹⁷mɛɖé sín asi .dó hwɛjjɔ́ ɖɛbũ wu?’ -- Jezu ka yí gbe nú yě dɔ́: ‘Tótítlí mitɔn wútu wɛ Mɔyizi ná gbe mi dɔ́ mi ní gbé asú mitɔn .¹⁷asi mitɔn lée, lo ɔ́, é ká nyí m̄sín bǐbéme ǎ. Bɔ nyɛ dɔ́ dɪɖɔ́ nú mi wɛ dɔ́: mɛ e nya asú tɔn ɔ̄ .¹⁷asi tɔn, zɛ agalilɛ wu;¹⁶bó da mɛ ɖevo, [.é] nɔ lè aga” (Matie 19:3; 8, 9 - ESV).
  - “ .Mɛ e gbé asú é .¹⁷asi tɔn bo da mɛ ɖevo .¹⁷é dɔ́xó xá ε, bɔ enyi é gbé ε ɔ̄ .¹⁷asú tɔn .¹⁸ényí é da mɛ ɖevo ɔ́, é nɔ lè aga” (Maki 10:11-12 – ESV).
  - “ .Mɛ e gbé asú é bǐ .¹⁷asi tɔn bo da mɛ ɖevo ɔ̄, agalɛ wɛ é lɛ, bɔ mɛ e da nyɔnu e è gbé é .¹⁷é nɔ dɔ́xó xá asú tɔn” (Luki 16:18 - ESV).
  - “ .Alɔ̄ nɔví ce lée mi, mi tunwun ǎ cé — dɔ́ un dɔ́ xó dɔ́ nú mɛ e tunwun sɛn ɔ́ wɛ dɔ́ sɛn ɔ́, sɛn ɔ́ dɔ́ ná [wlí alɔ́ ɔ́, akɔjije sɛn tɔn ɖé wɛ], hwenu e mɛɖé ná nɔ gbe é kɛɖɛ? Éné ɔ́, nyɔ́nu e è da asú ɔ́, asú tɔn dɔ́ gbe hwenu e asú tɔn dɔ́ gbe é, amɔ́, nú asú tɔn kú ɔ́, é gosín alwliwli sín sɛn ɔ́ mɛ. Sɔgbɛ xá xó éné ɔ́, nú é nɔ kpɔ́ xá súnnu ɖevo hwenu e asú tɔn dɔ́ gbe ɔ́, è nǎ ylɔ́ ε dɔ́ agaletɔ́. Lo ɔ́, ényí asú tɔn kú ɔ́, nyɔ́nu ɔ́ sɔ́ dɔ́ sɛn éné ɔ́ sín ace mɛ ǎ;¹⁹é ka lɛ da sunnu ɖevo ɔ̄, é nyí agaletɔ́ ǎ.” (Hlɔmanu lɛ 7:1-3).
- Tenkɔn e sinsɛn-núkplɔnmetɔ́ lɛ dò tintenkɔn wɛ bo na bló é wɛ nyí dɔ́ ye na bló bɔ Jezu na cyan tinmɛ wè; a) mɛ gbibe (ɖé dó vo) dɔ́ hwɛjjɔ́ ɖɛbũ e mɛɖé jló é wu, b) gbé mɛ gbibe dɔ́ hwɛjjɔ́ ɖɛbũ wu. Amɔ́, é nyí nũ enɛ lɛ kɛɖɛ wɛ è sixu wà ǎ enɛ wu ɔ̄, Jezu flín ye dɔ́ dò alwliwli mɛ ɔ̄, ye nɔ bũ bo nɔ nyí dɔkpo. Dò xósin e Jezu na nú Mɔyizi dɔ́ é yí gbè bɔ è na wema mɛ gbiben tɔn é mɛ ɔ̄, é dɔ́ dɔ́ ayi yetɔn syɛn, bo wà nũ xá mɛ kpo mɛblɛblɛ kpo wɛ zɔ́n. Hwenu e é kpó dò alɔ́ wlí xá ε wɛ bo ma dɔ́ wema alɔ̄ wema mɛ gbiben tɔn ɖé ǎ é ɔ̄, sunnu ɔ̄ sé ε dó, bo ma na ε nũɖuɖu, avɔ, xɔ alɔ̄ ace e é dɔ́ dò alwliwli mɛ é ǎ, lee Tíntɔ́n 21:10-11 byɔ gbɔn é. Nũwiwa mɛblɛblɛ tɔn lɛ zɔ́n bɔ é jɛ wamamɔ́nɔ nyí jí bo zɔ́n bɔ é jɛ agalɛ jí alɔ̄ nɔ kpɔ́ xá mɛ ɖevo lɛ bo na dó gán. Enɛ wu ɔ̄, Mawu na gbè Mɔyizi dɔ́ é ni ɖegbe, ɖegbe, na gbè alɔ̄ byɔ dɔ́ è ni wlan wema mɛɖée gbígbe tɔn hwenu e è dò asi ɖé nya wɛ é.

Mɛ e ma wlí alɔ́ ǎ é

- Un dɔ́ dɪɖɔ́ nú mɛ e ma da asi ǎ lée kpódó asúkúsi lée kpán wɛ dɔ́ é nyɔ́ nú yě ní nɔ tɛnɛ nyɛ ɖɔhun. Amɔ́, enyi ye ma sixu ɖu dò yedée jí ǎ ɔ̄, ye dɔ́ na wlí alɔ́. Dò è da asú ɔ́, é nyɔ́ hú jlɔ́ nyanya e dɔ́ myɔ mɛ é. (1 Kɔlɛntinu lɛ 7:8-9)

¹⁵Xókwín Ebléegbe kpo Glekigbe kpo tɔn e è zán nú mɛ gbígbe kpo wema mɛ gbígbe kpo é wɛ nyí .keriythuwth(Ebléegbe –Hlɔnhlɔn tɔn 3748) kpo .gũfínfɔ́n(Glekigbe NTHHlɔnhlɔn tɔn # 647gɔ́ ɔ̄).

¹⁶É na hu mɛ ɖéɖée dɔ́xó xá mɛ ɖevo sín asi lɛ é Levii ví lɛ 20:10.

¹⁷É cí dɔ́ enɛ xlé dɔ́ mɛɖé dɔ́ na klán asú bo na dó sixu da mɛ e nyɔ́ nukún tɔn mɛ hugǎn é ɖé ɖɔhun .

¹⁸Asi Glekinu lɛ kpo Hlɔmanu lɛ kpo sixu gbé asú yetɔn lɛ, amɔ́, Jwífú lɛ ka sixu gbé m̄ǎ, (Víwuntín lɛ)

¹⁹Sɛn - Mɔyizi sín sɛn kpo vlafo Hlɔma sín sɛn kpo

- “.Din ́, ń ń e a ẃlán d́ ẃ t́n ĺe ́: ́ ń ń śnnu ń ma da asi ́ (d'ab KJV j́).²⁰Lo ́, ́e agalile sukṕ ḿ ́, śnnu d́kṕ d́kṕ d́ asi ́ d́śn t́n, b́ nýn d́kṕ d́kṕ d́ aś ́ d́śn t́n. Aś ́ d́ na ẃ alwliwli śn aź t́n .¹⁴ḿ d́kṕ ́ we nýn lo ná bĺ ń aś t́n. Aś ́ śn agbaza ný ́ d́kpón t́n ́, lo, aś t́n ĺḿ t́n we. Ḿ d́kṕ ́, aś ́ śn agbaza ný ́ d́kpón t́n ́; Mi ma gbé ń ń midée ́, afi ń mi b́ d́ gbe kṕ, ń hwenu d́, bó ná d́ six́ d́ midée jó ń d́exixo. ́né ́ gúdo ́, mi lé wá kplé, b́n d́ medéejiqude e mi ma d́ ́ ́ wú, Satáan ma tén mi kpón ́. Un d́ xó ́né ́, bó ná ý gbe ń m̀, ́ ný gbeta d́ we ́. Un jĺ d́ gbet́ ĺe b́ ní cí nye d́hun; Lo ́, me d́kṕ d́kṕ d́ ńníná ́ d́śn t́n e Mawu ná e ́; me d́kṕ d́ ńníná ́l, me d́vo d́ ́né” (1 Kólentinu ĺe 7:1- 7 NIV).
- ́ cí d́ akjije alwliwli t́n śn aź ĺe xixo d́ gb kún t́ ś jĺ xó d́xáme t́n ĺe śn d́ ́ d́hun. ́ ka sixu lé hen aź alwliwli t́n d́vo ĺ (ńduqu, av, x kpo x́nt t́n zunzun kpo) d́ te, bo ma gbà akjije alwliwli t́n ́ ́.

Asúkúsi ĺe

- Un d́ d́d́ ń me e ma da asi ́ ĺe kpód́ asúkúsi ĺe kpán we d́ ́ ný ń ý ní t́n tlenme nye d́hun. Aḿ, enyi ye ma sixu qu d́ yedée jí ́ ́, ye d́ na wli ab. D́ ́ da aś ́, ́ ný h́ jĺ nyanya e d́ myc me ́. ... Asi t́ cá kán xá aś t́n káká je hwenu e aś t́n ná t́n gbé ́. Lo ́, ́ny ́ aś t́n kú ́, ́ six́ da me e jĺ e ́; ́ d́ ḿ ć, d́ linlin ce me ́, ́ny ́ ́ kpo d́ ĺe e ́ d́ gbón ́, ́ ná d́ awájije h́ ḿ. Un ḿ d́ nye ĺḿ d́ Ye Mawu t́n. (1 Kólentinu ĺe 7:8-9; 39-40)
- Klisanwun asúkúsi ĺe kpo asúkúsi ĺe kpo d́ na da Klisanwun d́vo ĺe bo na d'ab ye b́ ye na zán gbè j́j́ bo na ný Mawu nukúnme.

Me d́d́e Klán ĺe ́.

- “.Me e ko wli ab [d́ Klisu me] ĺe ́ we un d́ gbe d́ ń ye we d́: aś ́ ni ma klán ́ .²¹ aś ́ d́ ná gbé aś t́n ́ .²²asi t́n” (1 Kólentinu ĺe 7:10-11).
- Nyón ĺe sixu klán aś ́, aḿ, ́ kpo aś t́n kpo sixu gosin fine alđ jó ́ d́. Hwenu e aś kpo aś Klisanwun ĺe kpo na ý ́, ye d́ na t́ alwliwli me ́, alđ, ye na d́hwe gb́ xá yedée.

Aś alđ Aś Nùmadít

- “.Nú e d́ ń mi we un d́ ́ d́e: ́ny ́ ńv ́ e d́ ń ń Klísu ́ d́ d́ asi e ma d́ ń ń Klísu ́ ́, b́ nýn ́ ka ý gbe d́ ́mí ná t́ kṕ xá e ́, ́ ní ma nya e ́;²³d́ ń. ́ny ́ nýn e d́ ń ń Klísu ́ d́ d́ aś e ma d́ ń ń Klísu ́, b́ aś ́ ý gbe d́ ́mí ná t́ kṕ xá e ́, ́ d́ ná nya e ́ .²⁵é” (1 Kólentinu ĺe 7:12-13).

Me e è ko d'aś ́

- “.Din ́, d́ me e è ko d'aś ná ĺe wú ́, un d́ śn d́b́ śn Aklún t́n gón ́, lo ́, un d́ linlin ce d́ xlé we, d́ Aklún śn ńbláwúkúnúme t́n me we un d́ d́. Un ḿ d́ d́ wúvé din t́n ĺe wú ́, ́ ný ń gbet́ ní t́n ĺe e ́ d́ gbón ́. È bla we à ?²⁴ń aś d́ ́? Mi ma ba ná vo ́. ²⁵A d́ vivo me à ?²⁶śn aś d́ gón .²⁷? Ma ba asi ́. Lo ́, ń a da aś ́, a hu hwe ́, b́ ný nýn e è ko d'akpá ná ́ da aś ́, ́ hu hwe ́. ́ d́ ḿ ć, me e da asi ĺe ná ḿ wuv́ gbeme t́n ĺe, b́ un jĺ ná hwlén we d́ ń ́né ́ wú. Nón ĺe mi, ń e d́ we un d́ ́ d́e: hwenu e è d́ ń mi ́ kpo kpédé kpédé. B́ śn din ́, me e d́ asi ĺe ní t́n gbé ý ma d́ asi d́hun;

²⁰Ab - xó d́xáme- ESV; d'ab-NKJV & YLT (Glekigbe me awájije-bo na d́ té d́)

²¹È d́ (*choristeénai* -Hlbnhln t́n NT#5563) -bo na gosin, bo na ý, jo, jo do.

²²AfiénaHlbnhln t́n NT#:863 - bo d́ d́ è ni ý alđ è ni ý: sé YLT d́

²³afiem-Hlbnhln t́n # 863 -sé me d́; ́ ný xókwín Glekigbe t́n e è ń d́ gesí medée gbígbe ́ ́.

²⁴D́ akjije d́ gĺ -wli ab .

²⁵Bo na d́ gan, d́, d́, hen -Tay (me gbibe - rd)

²⁶Medéekannunin alđ medesúsínin, *lúsin*-me e è klán ́Thaver t́n [́ ś d́ akjije alwliwli t́n ́].

²⁷Medéekannunin śn asi sí - asúkúsi alđ me e è klán ́ [me e ma wli ab gbédé ́ ́ d́ asi ́].

é dɔ mɔ́ cɔ́, yě dɔ awǎ jε wε ǎ, bɔ mε e dɔ nǔ xɔ wε léε cí nǔ e yě ma dɔ ǎ é dɔhun, bɔ mε e dɔ nǔ wa wε dɔ gbέ s̄ mε léε cí nǔ e yě ma dɔ nǔ dɛ́bǔ ná ǎ é dɔhun. Đó nǔ e gbè elɔ nyí ðìn ɔ dò wiwayi wε.” (1 Kɔlentinu lε 7:25-31)

Betroth xósin: Đò aca Jwifu lε tɔn mε ɔ, è nɔ d'akpá nú mεdɛ́ hwenu e asú ɔ na asixɔntɔn ɔ alǒ xwédo tɔn akwε e xlé dɔ emi kpéwú bo na kpé nukún dó wǔ tɔn é gudo é. È bló alɔwliwli sín akɔjije dɛ́, è nɔ kpón ye dó mɔ asú kpo asì kpo ðìn cɔ́, ye ka nɔ nɔ kpɔ ǎ. Asú ɔ jε fí e ye na nɔ é sɔnǔ na jí. Enyi é fɔ ɔ, é nɔ yì kplá asì tɔn wá alɔwliwli sín nǔwiwa dɛ́ tenmε bɔ enε gudo ɔ, ye nɔ nɔ kpɔ.

➤ A sixu nyi alɔ nú adohu adohu dò yadonumε e ja é mε, gbɔn alɔwliwli ma wlí alɔ gblamε.

• “ .un jló dɔ nǔ dɛ́bǔ ní ma dɔ adohu adohu nú mi ó. Aklúnɔ sín nǔ léε wε nɔ myá nukún nú súnnu e ma da asi ǎ é, lě e é ná bló gbɔn bɔ nǔ ná nyó Aklúnɔ nukún mε é. Lo s̄, mε e ko da asú s̄, nǔ e nyí gbemε fí tɔn léε, lě e é ná bló gbɔn bɔ é ná nyó asi tɔn nukún mε é wε nɔ myá nukún n'i. Nyɔ́nɔ e ma da asú ǎ, abí nyɔ́nɔ e è ko ko da asú é s̄, Aklúnɔ sín nǔ léε wε nɔ mya nukún n'i; Lo s̄, nyɔ́nɔ e da asú s̄, gbemε fí sín nǔ léε wε nɔ myá nukún n'i; Nú mεdɛ́ lin dɔ é mí kún dɔ nǔ wa xá mε e é da é wε lě e é jε xá gbɔn é ó, ényí jló tɔn léε syen, bɔ é dɔ ná nyí mɔ́ s̄, é ní bló lě e é jló e gbɔn é: é ní da yědɛ́e, hwεhuhu wε é nyí ǎ. Lo s̄, mε e syénlín dɔ ayi tɔn mε, bɔ nǔ dɛ́bǔ ma dɔ dandan mε n'i ǎ, lobo dɔ dɔ jló tɔn jí, lobo ko dɛ́ gbeta dó ayi tɔn mε dɔ é mí ná da nyɔ́nɔ s̄ lě e é ko da gbɔn é s̄, nǔ dɔgbε wε é ná wa. Hǔn, mε e da asi e é da é s̄, nǔ dɔgbε wε é wa, bɔ mε e ma da asi ǎ s̄, é ná wa nǔ dɔgbε hú mɔ́” (1 Kɔlentinu lée 7:32-38).

➤ Nǔ e gbé nya wε è dè é wε nyí dɔ dò ninɔmε dɛ́ lε mε ɔ, wanyiyi kpo nukúnkpédómewu xwédo tɔn kpo nɔ zón bɔ è nɔ tén kpón bo nɔ jó yedɛ́e dó nú kɔgbidinú mε yadonumε tɔn lε hú dɔ ye ni nɔ gbɛji nú akɔ e ye jε xá Mawu é. Amɔ́, jló xódóxámε tɔn lε sixu syen hú mɔ́ enyi mɔ́ wε ɔ, hwεhuhu wε é nyí dɔ è ni wlí alɔ ǎ.

Nùdɛ́ kpinkplɔn

Matie

Jezu lévɔ dɔ dɔ akɔjije alɔwliwli tɔn gbídíg bídí gbɔn akɔjije sín az̄ yetɔn lε ma wà kpo wema mε gbiben tɔn nina kpo gblamε ɔ, hwεhuhu wε é nyí, afi nú asú alǒ asi dɛ́ gbà akɔjije alɔwliwli tɔn yetɔn gbɔn gbɛjimanɔ dò xódóxámε linu gblamε ɔ nε. Asú alǒ asi gbɛjinɔtɔ́ dɛ́ sís s̄ dɔ vo bo ma wlan wema mε gbiben tɔn ǎ ɔ, hwεhuhu wε é nyí dɔ è ko gbà akɔjije alɔwliwli tɔn ɔ, amɔ́, é kpó dò alɔwliwli mε dò sén linu.

Falizyεn e dò Matie 19 mε lε é dò tintenkɔn wε bo na wlí Jezu alǒ tén ε kpón bonu é na cyan nǔkplɔn mε wè lε tentin, (asi gbé alǒ gbé dɔ hwejijɔ dɛ́bǔ wu alǒ gbé asi gbé, gbé asi, dɔ hwejijɔ dɛ́bǔ wu). Jezu dɔ dɔ dò bíbémε, bo lě kpó dò taji kaka jε égbé ɔ, sunnu kpo nyɔ́nɔ kpo nyí bǔ gbɔn akɔjije gblamε bo huzu agbaza dɔkpo, bɔ kancica enε na nɔ ayí kaka jε kú, bo lě kpó dò mɔ́. Amɔ́, gbɛtɔ́ sixu hu hwe bɔ é nɔ wà mɔ́ gbɔn akɔjije alɔwliwli tɔn tɔn gbídíg bídí gblamε, bo nɔ jó è dó alǒ nɔ s̄ ε dó. Đó sunnu ɔ wà nǔ kpo mεbleble kpo bo ma na wema mε gbiben tɔn asi tɔn e ma dɔ alɔcɔn mεji ǎ é ǎ wutu ɔ, Mawu yí gbè nú mε gbiben wema ɔ .dí alɔwliwli e è klán é sín tuuntuùn dɔhun . Enε gudo ɔ, nyɔ́nɔ ɔ kpéwú bo da asi dò sén linu, bɔ è s̄ nɔ kpón ε dó mɔ́ agaletɔ́ ǎ, dɔ è ko hen alɔwliwli sín akɔjije ɔ gblé gbɔn mε gbiben gblamε.

Enε wu ɔ, é dò kpó xá mε dεvo wε ǎ, é dò agaletɔ́ lε zán wε ǎ, loɔ, é ko wlí alɔ. Enyi é ma dɔ wema mε gbiben tɔn ǎ ɔ, é sixu nɔ kpó xá mε dεvo lε kedε, é na wlí alɔ dò sén linu ǎ. Đó alɔwliwli ɔ sín wema nɔ yí gbè nú sén dɔ alɔwliwli ɔ ko gbà wutu ɔ. Ye s̄ dò alɔwliwli sín kancica dɛ́ mε ǎ, enε wu ɔ, ye dò yedɛ́e kannu alǒ dò vo nú mε e ye da é dɛ́. Mε gbiben wema ɔ nɔ dè hwεhuhu e é dɔ bo na gbé asú alǒ asi gbɛjinɔtɔ́ dɛ́ é s̄in ǎ (è lě wlan dó Maki 10 kpo Luki 16 kpo mε). È sixu s̄ hwe e mεdɛ́e gbíg bɛ́ é kε ε lee è nɔ s̄ agalilε alǒ hwe dεvo dɛ́bǔ kε mε gbɔn é. Đò Wemata 5gɔ ɔ mε ɔ, Jezu tinmε dɔ gbɛtɔ́ e dò ayi mε é wε sixu dɔ́ jló bo na dó lě aga.

1 Kɔlentinu lε

Nú mε e ma wlí alɔ ǎ lε é (mε e ma wlí alɔ kpón ǎ lε é, asúkúsi lε kpo mε e è klán lε é kpo):

a. Sunnu dɔkpó dɔkpó dɔ ná dɔ asi tɔn, bɔ nyɔ́nɔ dɔkpó dɔkpó ná dɔ asú tɔn (lee è dɔ gbɔn dɔ bíbémε é s̄, é nyó nú súnnu ná nɔ é dɔkponɔ ǎ).

b. Sunnu kpo nyɔ́nɔ kpo dɔ na wlí alɔ bo na dó nyi alɔ nú agalilε.

c. É nyí hù ɔ́ è ni da asú hù è ni fyí jìlò nyanya. Jìlò xóḡóxáme tòn ɔ́kpo ɔ́ alò vlafo tle syen hù me ḡḡḡe ma wlí alɔ́ kpón ǎ le é tòn. Ene wu ɔ́, é sixu vewũ bo è na ɔ́ ɔ́ jìlò xóḡóxáme tòn yetòn le jí hù me ḡḡḡe ma wlí alɔ́ kpón ǎ le é tòn.

Nú me e wlí alɔ́ le é:

ɔ́. Ma sé asi gbejinɔ́ ɔ́ dó meḡḡe gbigbé wema mevo alò meḡḡe gbigbé wema mevo ó, ɔ́ ye me wè le bí we nɔ́ gbà akɔ́jije alɔ́wliwli tòn ɔ́.

b. Ma gbé jìlò xóḡóxáme tòn me e a da é tòn ó .

c. Asú kpo asi kpo sixu klán ɔ́ yedḡe tentin, bo na dó xodḡe bo lé bla nu. Hwenu e è na klán é ɔ́ na hwe sɔ́mɔ́, bo na dó nyí alɔ́ nú metenkpon agalile tòn.

d. Enyi è gbé ɔ́ emi kún na dóhwe gbɔ́ ɔ́ me e emi da é ɔ́ gudo ó ɔ́, é nɔ́ gbà akɔ́jije alɔ́wliwli tòn.

e. Klisanwun le ɔ́ na kpó ɔ́ kancica alɔ́wliwli tòn yetòn me xá asú alò asi nùmadítɔ́ e yí gbè na é.

f. Enyi Klisanwun ɔ́ ɔ́ na xwedó akɔ́jije alɔ́wliwli tòn yetòn ǎ, enyi asú alò asi nùmadítɔ́ ɔ́ jó asi tòn alò asú tòn dó alò jó è dó ɔ́ ne. Akɔ́jije alɔ́wliwli tòn ɔ́ ko gbà bo ɔ́ meḡḡesúsínínɔ́ wutu ɔ́, akɔ́jije ɔ́ sín azɔ́ le ɔ́ jije we ǎ.

Nú meḡḡe byɔ́ akɔ́jije ɔ́ me ɔ́, è ɔ́ na ɔ́ kancica mɔ́hun ɔ́ devo le bí sín me, ɔ́:

ɔ́. alɔ́wliwli xá me e è da é ɔ́ agbaza lixo .

b. é we nyí asi Klisu tòn ɔ́ gbigbo lixo .

Nũ e akɔ́jije ɔ́ byɔ́ le é ma wà ǎ alò gbejininɔ́ nú akɔ́jije ɔ́ ǎ ɔ́, agale we, ɔ́:

1. ɔ́ alɔ́wliwli sín kancica me ɔ́ .

ɔ́. xóḡóxáme xá me ɔ́ devo e ma nyí me e è da é ǎ é .

b. gbe e è nɔ́ gbé ɔ́ è kún na dóhwe gbɔ́ xá meḡḡe ó ɔ́ kíklán gudo é

c. meḡḡe ma nɔ́ wà alɔ́wliwli sín azɔ́ tòn le ǎ kpo/alò meḡḡebũ nɔ́ gbé ɔ́ emi kún na ɔ́'ab ɔ́ xóḡóxáme kpo xóntòn me ninɔ́ kpo sín kancica me ó .

d. me jó dó

2. ɔ́ kancica gbigbo tòn ɔ́ me ɔ́ .

ɔ́. gbé Mawu gbɔ́n sinsen, kancica gbigbo tòn ɔ́ ɔ́ xá, nũmesen adingbannɔ́ le gblame (kpóndéwú ɔ́, vodun le, ɔ́ ɔ́ le, akwe, viví le)

b. gbé ɔ́ emi kún na ɔ́'ab ɔ́ kancica akɔ́jije tòn ɔ́ me xá Mawu bo na bló bo jìlò gbigbo tòn Mawu tòn le na jenu ó, é we nyí ɔ́ è ni nɔ́ jla wendagbe ɔ́, è ni nɔ́ kpón nũ me, bo nɔ́ le wà nũ ɔ́ ɔ́ le, bo nɔ́ le nɔ́ gbeji bo nɔ́ le sù bo nɔ́ huzu jiji Mawu tòn.

c. gbe e è nɔ́ gbé ɔ́ emi kún na leko sín hwe emitòn le gudo bo na dóhwe gbɔ́ xá emiḡḡe ó ɔ́ meklánklán gudo é

Só akɔ́jije gbà, agale sín hwe ke me byɔ́ ɔ́:

ɔ́. hwɛhuhu tuuntuùn .

b. hwɛhuhu sín nũwiwa ɔ́ ɔ́ te .

c. kolile28gbɔ́n huzuhuzu sín gbezán hwɛhuhu tòn me gblame .

d. jìlò ɔ́ è ni só hwe ke emi .

e. hwɛsɔ́ke me ba we .

É ɔ́ wɛn ɔ́ Mawu gbé wǎn nú akɔ́jije le gbídígbídí kaka je akɔ́jije alɔ́wliwli tòn jí – gbejininɔ́ ma ɔ́. Gbejininɔ́ nyí jiji Mawu tòn ɔ́. ɔ́ Mɔ́yizisén ɔ́ me ɔ́, alɔ́wliwli nyí .

28É nyí lee nú cí nú me é ɔ́ kpown ǎ; é ɔ́ lee nú cí nú me é kpo lee nú cí nú me é kpo sín jide ma ɔ́ ǎ é ǎ. É nyí huzuhuzu klewun ɔ́ ɔ́ ninme lindɔ́n tòn me ǎ. É nyí . huzuhuzu e ɔ́ vo ɔ́ nũ e jí nũnywe ɔ́ sɔ́ ayi ɔ́ é jí é; é nɔ́ hen jìlò sín yi yi ɔ́ wá; ɔ́ klewun me ɔ́, é nyí huzuhuzu ɔ́ ɔ́ ground me ɔ́ tòn" (*Nũtinme Akɔ́suduɔ́ ɔ́ Tɔ́n* , wemata. 18, wex. 66 è ɔ́ tón ɔ́ LINLIN #515 Al Maxey, 3 janvier 2012 me)

è tuùn dò me gbiben gudo. Gó na ɔ, Klisu tuùn dɔ alɔwliwli dé nɔ gbà gbɔn me gbibe gblame, bo sɔ nɔ dò alɔwliwli sín kancica dé me ă, bɔ me e vɔ alɔwliwli dé da dò me gbibe gudo é ɔ, é dò ninɔme alɔwliwli tɔn me.

Xota

Klisanwun le sixu hu hwe lee .

a) Sinmáɔ (Mesédó 2gɔ ɔ), .

b) Nɔví Kɔlentinu (1 Kɔlentinu le 2);

c) Efɛzinu e è dɔ nú ye dɔ ye ni jó adingban dó le é (Efɛzinu le 4:20)

d) Akɔjije le gbídígbídí gbɔn me gbibe gblame.

Afɔdógbě, akɔjije alɔwliwli tɔn metɔn gbídígbídí dje:

a) Xódóxáme xá me devo e ma nyí me e ye da é ă é;

b) Nukúnnúmɔjɛnũme alǒ jǒ nyanya dó medé wu;

c) Gbe e è na gbe dɔ emi kún na bló nũ e kúnklá agbaza alǒ xódóxáme dò alɔwliwli dé me é ó;

d) Asú alǒ asì gbejininɔ tɔn dé jó dó, sé ε dó alǒ gbé ε .

Hweqebũnu e me gbiben je é ɔ, hwehuhu nɔ dò fine - akɔjije alɔwliwli tɔn dé ko gbà (1 Kɔlentinu le 7:10-14; Matie 5:31; Matie 19:8, 9). Nɔví sunnu kpo nɔví nyɔnu Klisanwun le kpo, é nyí gǎn le keqɛ we dó na dè wě xá me dǔqɛe dò me gbiben sín ali nu le é alǒ me dǔqɛe ko klán asú kpo asì kpo le é “kpo suúlu kpo, bo dó suúlu kpo xomenyínyɔ kpo” (Hbmanu le 2:4) bo na dó wusyen lanme nú ye dɔ ye ni tuùn lee hwehuhu sín nũwiwa yetɔn le nyí gbɔn é.

É cí dɔ nũqɛ kún dò wemafo ɔ me bo na dó xlé dɔ " **hwehuhu me gbe**" dɔ alɔwliwli devo wu dò me gbiben sín wema dé dje tɔn gudo wutu. É cí dɔ Biblu kún dɔ dɔ akɔjije alɔwliwli tɔn ɔ gbídígbídí nyí nũ dé ó dɔhun .**ninɔme e dò yi yi we** éhwehuhu e è sixú jladó gbɔn hwehuhu me gbiben tɔn wiwa gblame é (akɔjije dé gbídígbídí nyí nũ e Mawu gbé wǎn na é – Malacii 2:14) kpo me e è da d'ayí é vɔ da kpo (è gbé tawun dò Alexwíí Xóxó ɔ me dɔ enyi me e è da d'ayí é ko vɔ asú da - Sénflínme 24:1-4). É cí dɔ Biblu kún dè vogbingbɔn qebũ xlé dò **.ninon min** me gbiben e ma sɔgbe xá Biblu ă é tɔn alǒ **.ninon min** alɔwliwli devo tɔn. Enɛ wu ɔ, **.azɔ** medée gbigbé alǒ alɔwliwli devo dò nukɔnme ɔ, agale we é nyí, é nyí **.ninon min** medée gbigbé alǒ alɔwliwli devo. Nú linlin e kúnklá mimɛjininɔ Agbaza Klisu tɔn tɔn dò wemafo le me é ɔ, ví Mawu tɔn le sixu wà nũ xá hwehuhu xódóxáme tɔn le gbɔn vo nú me devo le ă.²⁹

Nú me e ko gbà akɔjije alɔwliwli tɔn ɔ é ma yí gbè nú hwehuhu tɔn ă, bɔ ayixa gbigbɔ tɔn tɔn ma sixu fɔn bo na lekɔ sín hwe tɔn le gudo ă ɔ, nũ dɔkpo e kpò é we nyí dɔ è ni “jó me mɔhun dó Satáan sí, bonu é na sú kún dó nú agbaza tɔn, bonu gbigbɔ tɔn na mɔ hwɛngán dò Aklunɔ Jezu sín azǎn jí” (Kɔlentinu NASU:5). Enyi nũwiwa enɛ wá byɔ dandan ɔ, Klisanwun le dó na dó gbě xá .³⁰xá yě dɔ yě yí gbe nú hwehuhu sín nũwiwa yě tɔn léɛ dɔhun. Nũ dɔkpó ɔ we é nyí nú hwehuhu e nyí nukúnkén, vodunsinsen (nũ e dɔ taji hú Mawu ɔ bí), xó nyanya dje, ahannumunɔ abí mebléblé é, lé e é nyí gbɔn nú hwehuhu xódóxáme tɔn léɛ é (1 Kɔlentinu léɛ 5:11). Hwehuhu kpo linlin ɔ kpo dɔ è na ba hwɛɔke me dò hwehuhu gudo ɔ, jiji dé we bo sekpo hwehuhu e è ma sixu sɔ ke me ă é, enyi é ma nyí mǎ ă ɔ .

Đò alɔ devo me ɔ, enyi ye ko lekɔ sín hwe e ye hu é gudo, bo lekɔ wá Mawu gɔn, lobo dɛdɛ xó ɔ xá ε ɔ, è dó na yí ye dó **.gbědidó bí mlémí** lee Klisanwun gũfɔntɔ devo qebũ e hu hwe devo bo lekɔ wá Mawu gɔn é nɔ wà gbɔn é dɔhun. Ye lévɔ wá huzu mesentɔ e è sɔ hwe ke é dé, bo dò kancica dɔgbe dé dó xá Mawu we. Đó ye ko bló tuto nú kancica yetɔn kpo Mawu kpo wutu ɔ, mǐ me e nyí Agbaza Klisu tɔn le é dó na sɔ hwe ke ye, bo ma na kpó dò hwe dó ye we gbɔn nũwiwa mǐ tɔn le gblame ó. Klisanwun le bí dó na j'awǎ dó me e bú é ko lekɔ wá, bo lévɔ dò bú xá Mawu kpo me e dò Klisu me le é bí kpo.

---

²⁹É sɔ xó e Larry W. Bridgesmith wlan dò 1/2/1990 é me

³⁰Kpɔn **.jǒ Mawu Tɔn** wemata 14gɔ ɔ Nũkɔnme, R. Dunn, novembre 2014, Biblu sín Ali Đò Enteneti jí

É cí ɖɔ è kún sɔ́ ɖó tenme Biblu tɔn e kúnkplá gbědidó alò alɖɔɖɔ ɖò nŭwiwa le me é ó ɖɔhun, gběta ɖokpo sixu sèn Mawu ă, bɔ gběta ɖevo ka tɪn bɔ è ma na gbè ye ɖɔ ye ni sèn ă ă. Nŭ gběta Klisanwun le tɔn alò găn yetɔn le na gbé ɖɔ meɖé ni ma sèn Mawu ó ɔ, é nɔ klán gbè xá nŭkplɔnme Klisu tɔn e ɖɔ ɖɔ ví tɔn le bɪ we nyí mesentɔ kpo vɔsanúxwíemawutɔ kpo bo na sen ε é. Klisanwun le kpo/alò găn yetɔn le kpo nɔ hu hwe hwenu e ye byɔ meɖé ɖɔ é ni gbà sèn sinsenzówiwa tɔn Mawu tɔn é. Klisanwun le bɪ we nyí mesentɔ bo ɖó azɔvovo le bo na wà. Ye ɖò Klisu me .alògbɔn Klisu jí ɔ, è sɔ́ hwe ke me .alò è sɔ́ hwe ke me ă alò ɖò weziza nu .alò ɖò ablu me. Mɪ bɪ we nyí hwehutɔ e è sɔ́ hwe ke mɪ é. Me e ɖo Klísu me léé bɪ ɖo bú xá Mawu kpódó ví tɔn léé kpo bɔ gbetɔ sixú hen yě ɖó te ă. Yě ɖo kancica éné ɔ me gbɔn fénú Mawu tɔn gblame, ɖó yě ko mɔ hwe yětɔn léé bɪ mlémlé, bɔ hun Klísu tɔn slá wŭ nú yě. **Mɪ ɖó na lé sɔ́ hwe ke me. Mawu nɔ sɔ́ hwe ke me bɔ enyi mɪ ma sɔ́ ke me ă ɔ, w .ehwe**(1 Jaan 3:21-24 me).³²

Sɔ́ hwe ke me

Bɪ è nɔ dó wusyɛn lanme nú sunnu le kpo nyɔnu le kpo ɖɔ ye ni wlí alɔ bo na dó nyí alɔ nú agalile. Ene wu ɔ, alɔwliwli nyí hwehuhu ă. Mawu gbé wăn nú me gbigbé lě e è nɔ hen akɔjije gblé gbɔn é. Hwehuhu we. Ene wu ɔ, ete Klisanwun e hu hwe me gbigbé tɔn é dé ka ɖó na wà?

Nukɔntɔn ɔ, è nɔ sɔ́ hwe le bɪ ke me, ze me e gbé ɖɔ emi kún na ba hwesɔke me ó, alò hwe e è hu bo dó nyla nu dó Yesinsen wu é wu. “Éné ɔ wú we un ɖo ɖiɖɔ nú mi we ɖɔ: Mawu ná sɔ́ hwe ɖěbŭ e gbetɔ léé hu ɔ kpódó nŭ nyanya ɖěbŭ e yě ná ɖɔ dó Mawu wú ɔ kpó ke yě, lo ɔ, me e ná nylá nu dó Yesinsen wú ɔ, è ná sɔ́ ke yě ă. 12:31-32 me). Hweɖebŭnu e Klisanwun le na mɔ ɖɔ emi hu hwe é ɔ, emi ɖó na jla ninɔme emitɔn ɖó, bo na lekɔ sín hwe emitɔn le gudo, bo na lévɔ ɖó kancica ɖagbe dé xá Mawu. Ene wu ɔ, alixléme dé le ɖó na ɖò Alexwíí Yɔyɔ ɔ me dó nŭ e Klisanwun dé ɖó na wà bɔ è na sɔ́ hwe e é hu le é ke ε é wu.

Èò kancica alɔwliwli tɔn gbigbɔ tɔn ɔ me ɔ, Mawu nɔ ɖò gbesisɔme hwebɪnu bo na sɔ́ hwe ke me bo na lé vó nŭ le blóɖó, amɔ, é nɔ nyí ɖó nŭ ɖebŭ jí ă. Hwehutɔ le ɖó na lekɔ wá gɔn yetɔn ma ɖó dogbó nú ye gbɔn gbezán yetɔn huzuhuzo kpo kancica e è na vó blóɖó é biba kpo gblame. Mɔ ɖokpo ɔ, ɖò alɔwliwli agbaza tɔn metɔn me ɔ, è ɖó na dó găn e wu è kpé é bɪ bo na vó alɔwliwli ɔ blóɖó có, é ka ɖó na nyí ɖó nŭ dé le jí ă.

Luki, bo wlan jijo kpo vlafo nukúnken sín tagba dé kpo dó Sinmɔ́ wu, bo ɖɔ ɖò Mesédó 8:20-23 me ɖɔ “Piyé ka ɖɔ n’i ɖɔ: ‘Akwe towe ni bú xá we, ɖó a lin ɖɔ è sixu xɔ nŭnina Mawu tɔn kpo akwe kpo, ɖó a ɖó akpáxwé ɖě ɖò nŭ ene me ă, a ka ɖó akpáxwé ɖě ɖò nŭ ene me ă. ɖó ayi towe sɔgbé ă. ɖo Mawu nukɔn. Hŭn, bo lé kɔ sín hwe towe léé gúdo, bó sa vo nú Mawu, nú é sixú sixú nyí mɔ́ ɔ, é ná sɔ́ linlin nyanya éné ɔ ke we. Đó un mɔ ɖɔ xomesin we nyí aɖivé nú we, bɔ nŭnyanyawiwa we cá we dó.’” Ayi Klisanwun ene tɔn nyla, bɔ hwehuhu gó me, bo ɖó hudo hwesɔke me tɔn.

Pɔlu ɖɔ nŭ gègě dó nŭ ene le wu ă, bo wlan nŭ dó Klisanwun e ɖ’alɔ ɖò agalile me é dé wu ɖò 1 Kɔlentinu le me. É dóhwe agaletɔ ɔ kpo Klisanwun ɖěɖee yí gbè nú agale tɔn le é kpo syensyɛn ɖó ye wà nŭ ɖebŭ bo na dó ɖɔn nɔví hwehutɔ ɔ wá kancica ɖagbe ɔ me xá Mawu ă. É cí ɖɔ ye kún nɔ kpɔn agalile dó mɔ hwehuhu bo nɔ ɖè ye ɖó vo nú Mawu ó. Ye ɖó na lekɔ sín wanyiyi e ye ma ɖó nú nɔví ene e ɖò ninɔme hwehuhu tɔn me é gudo ă.

Èò 2 Kɔlentinu le 2:10 me ɔ, Pɔlu ɖɔ ɖɔ emi sɔ́ hwe ke nɔví sunnu e ɖó aga é. Nɔví sunnu Kɔlentinu ɔ ɖó agalile tɔn te bo ɖyɔ linlin tɔn, ɖó è ɖɔ nú Klisanwun e ɖò agun Kɔlentinu tɔn me le é ɖò wemafɔ 7gɔ ɔ me ɖɔ ye ni “dó gbɔ n’i, bonu aluwe ɖaxó dé ma ɖu me mɔhun ó.” É ɖò wen ɖɔ nɔví Klisanwun dé hu hwe, bɔ ɖò nukɔnme ɔ, é lekɔ sín hwe tɔn le gudo bɔ è sɔ́ hwe ke ε lee Pɔlu ɖɔ nú Klisanwun ɖevo le ɖɔ ye ni dó gbɔ n’i gbɔn é.

É ɖò dandan ɖɔ nɔví sunnu kpo nɔví nyɔnu kpo Klisanwun le ni na xósin Biblu tɔn dé nú nŭkanbyɔ elɔ, ete un ka ɖó na wà cobɔ è na hwlen mì gán alò è na sɔ́ hwe ke mì. É ɖò wen ɖɔ ye ɖó na ɖó hwehuhu te, bo na lekɔ sín hwe yetɔn le gudo’ ene we nyí ɖɔ, ye na ɖyɔ gbezán yetɔn bɪ mlémlé. È ɖɔ nú Klisanwun Efezi tɔn le ɖɔ “Hŭn, mi jó adingban dó: ‘Me ɖokpo ɖokpo ɖó na ɖɔ nugbò nú nɔzo tɔn,’ ɖó mɪ nyí wŭjɔnú mɪɖée tɔn: ‘Mi ma sin xome ó, mi ma hu hwe ó’.

mi ma jó xomesin dó nú hwe yi xó ó, mi ma ka jó tenme dó nú awovi ó. Me e nɔ fin nú é ní ma sɔ fin nú ó, lo ɔ, ní wa azɔ, bó nɔ wa nú ɔagbe, bó ná dó sixú mɔ núdɛ bó ná me e ɔo hudo me léé” (Efezinu léé 4:25-28 NKJV).

Hwehuhu sín núwiwa ɔ jijodo ka nɔ hen hwesɔke me wá à? Eɔ, ɔó ɔò 1 Jaan 1:8-9 me ɔ, Jaan wlan nú sédó Klisanwun le ɔ “Enyi mí ɔɔ mí kún ɔó hwe ɔé ó ɔ, mídɛé flú we, bo núgbo ɔ ɔò mí me á, enyi mí yí gbè nú hwe mítɔn le ɔ, é nyí gbejininɔtɔ bo nyí hwejjɔnɔ, bo na sɔ hwe mítɔn le ke mí, bo na klí mí sín núnyanyawiwa le bí me.”

É ɔó na ɔò wen ɔ Klisanwun ɔé ɔó na tuùn hwe (alɔ hwe) tɔn le ɔó enyi meɔé ma tuùn á ɔ, nɛ ye ka sixu ɔó te, yí gbè, . ɔ1lékɔ sín hwe towe le gudo bo huzu.

Bo na dó vo sín kan núnyanyawiwa tɔn le me ɔ, linlin metɔn (gbetɔ e ɔò xome é, ayi, linlin, linlin alɔ ayixa sín tentin) ɔó na jló na nyí Mawu nukúnme gbɔn hwehuhu yetɔn le síss ɔó te kpo gbezinkan yetɔn le huzuhuzu bo na zán gbè jɔjɔ kpo gblame. Meɔé ɔó na lé yí gbè, alɔ yí gbè nú hwe e é hu é nú Mawu kpo me e é hu hwe dó é kpo. Ɖexixo we nyí ali e nu Klisanwun le na gbɔn bo ɔ gbejininɔ yetɔn kpo jló e ye ɔó bo na lékɔ wá bú xá é é kpo nú Mawu é.

Nú ene kàn me e ɔò Klisu me bo ɔò alɔ ɔó ɔò .**hwehuhu sín acad'eme** — agalile, ajojja, adingban ɔíɔó, xomesin, mehuhu, xóɔóáame, xó nyanya ɔíɔó, xó nyanya ɔíɔó dó Mawu wu, nukúnkén, jló nyanya, ví kpeví le xixo, me gbigbé, ahannumunc alɔ hwehuhu ɔevo ɔébú. Núgbó ɔ, un ɔo ɔíɔó nú mi we ɔ hwe ɔébú e gbetɔ léé ná hu ɔ, abí nu e yé ná nylá dó Mawu wú ɔ, Mawu ná sɔ ke yé.**é ka nyí nu e nylá nu dó Yesinsen wú ɔ, è ná sɔ ke me á ..**”

ɔ1Nú e è ɔo dó hwe towe le wu é hugán ɔo è ní ɔo “Un vé nú mí.” Xógbé e è na ɔo é na bo nyí xógbé alɔ ayi metɔn me ɔ, é ɔó na gosin ayi e vé ní é ɔé me, bo tuùn ninɔme hwehuhu tɔn metɔn. É ɔó na ɔn huzuhuzu ɔé wá gbezán metɔn me, bo na lékɔ sín hwe metɔn le gudo, . ɔ:kpo jló e è ɔó bo na vɔ kancica e hwehuhu hen gblé é blóɔó é kpo. (È ɔé sín .Encyclopédie Biblu tɔn e è nɔ zán ɔò tò le bí me é) Lɔ e è dó dó ví sunnu e bú é wu ɔò Luki 15:7-32 me é nyí kpɔndéwú ɔagbe ɔé nú ene.

Tutoblonunu E Nɔ Kpé Nukún Dó Biblu Wu É

Randolf Dunn, Gǎn, Roberto Santiago, Gǎn
biblu dɔ̀ Enteneti jí

Azɔ̀me 1 - Wen Mawu tɔ̀n

NÉ Nŭ lɛ BÍ ka Wà Fí Gbɔ̀n?

Gbetɔ̀ e nyí Mawu é .

Klísu - Mawu sín nŭbudo xexó

e kúnkpá Mawu lɛ é

Sín Gbè me káká je kú jí - Gbetɔ̀

Kúkú ɔ̀ Bló Hwlɛngán .

Wen Wenɔ̀gbe-Wema lɛ Tɔ̀n lɛ

Azɔ̀me 2 - Tónúsise nŭ Klísu .

Hwenu je Nukɔ̀n nŭ Klísu

Hwenu Klísu ðò Ayikúngban jí

Hwenu Klísu Gudo

Hwenu e na wá fò dɔ̀ ayikúngban jí é

Hwenu e è na wá gbeta ɔ̀ kɔ̀n é

Sín Kú jí Gbɔ̀n Akluzu jí Kaka je Gbè Me Xóxó

e kúnkpá hwɛsɔ̀ke me lɛ é

Yehwesin Klísu tɔ̀n .

Cours 3 -Gbɛ Yɔ̀yɔ̀ ðò Klísu Mɛ

Axɔ̀sɔ̀dɔ̀to e è ma sɔ̀ alɔ̀ dɔ̀ bló na ǎ é

Mesentɔ̀ e dɔ̀ Axɔ̀sɔ̀dɔ̀to ɔ̀ me lɛ é .

Nŭgbododó Klísu Tɔ̀n Nukɔ̀ntɔ̀n lɛ Asúkúsi

lɛ kpo Mɛ ðevo E ðó Hudo Anɔ̀sin Gbigbo

Tɔ̀n lɛ É kpo

Gbè Meɔ̀ekannuninɔ̀ Tɔ̀n .

Xexó Wuvɛ́xámɛ Tɔ̀n

Wen e dɔ̀ wema lɛ me é Sinsen Mawu

dɔ̀ Yesinsen kpo Nŭgbo kpo me .

Nŭkplɔ̀nkplɔ̀n nŭ Akowé Biblu Tɔ̀n lɛ

Biblu E É Sɔ̀ Tenme É

Biblu Sín Kpléklé

Nŭ abkpa lɛ kpo Nŭjledonŭwu lɛ kpo

Azɔ̀me 4 - Su dɔ̀ Klísu mɛ

Jezu Nazaretinu ɔ̀

Gbɛ Klísu Tɔ̀n

Bŭ dɔ̀ Klísu mɛ

Xó e è dɔ̀ dɔ̀ Wuvɛ́wu lɛ é

Agbaza, Lindɔ̀n, Ye - Fite Ye Ka Nɔ̀ Yi Hwenu E A Kú É?

Alɔ̀wliwli kpo Mɛ gbibe kpo

Gbojɛzán Mawu tɔ̀n

Nŭdjidó lɛ je nukɔ̀n nŭ Bibɛ́me Nŭdjidó lɛ

Eblée lɛ .

Azɔ̀me 5 - Mɛxoxwe ðò Klísu mɛ

Nŭkplɔ̀nmɛ Akluzu Tɔ̀n Mɛ Mawu

Tɔ̀n Xɔ̀gbigbázɔ̀ ɔ̀ Nùkanbyɔ̀ ðaxó

Hugǎn E É Kanbyɔ̀ Gbɔ̀n Gbezán

Nu Mɛdée ðò Klísu Mɛ Gbè ðaxó

Hugǎn É

Akpádídó lɛ Dín kpo Kaka sɔ̀yi kpo Gbetɔ̀

Nugbó lɛ Nyí Gbetɔ̀ Mawu Tɔ̀n lɛ .

Gbè Xógbɛ Jiwŭ lɛ

Azɔ̀me 6 - Biblu kplɔ̀nkplɔ̀n .

Yinyɔ̀, Nŭjledonŭwu lɛ kpo Nŭdɔ̀d'ayí lɛ kpo

Gbigbo Mímé

Daniyelí

Nŭdɛxlémɛ Jezu Klísu Tɔ̀n

Nŭwlanwán lɛ sín Abwɛ

Nŭkplɔ̀nmɛ & Nŭwiwa lɛ Sín Xwè 100

J.H.M.

Biblu Kpléklé kpo Liledógbeɔ̀evome kpo

Sinsenzɔ̀ Égbé Tɔ̀n lɛ - Nŭwlanwán lɛ wɛ à aló Akowé lɛ wɛ à?

Jezu sín kúnkan - Tablo dé

Azɔ̀xɔ̀sa E Nɔ̀ Kpé Nukún Dó Biblu Wu É dɔ̀ kancica xá gbè ðevo lɛ dɔ̀ **.biblu dɔ̀ Enteneti jí.**

Azɔ́ɔsa E Nɔ́ Kpé Nukún Dó Biblu Wu É dó kancica xá gbè devo le dò thebiblewayonline.com jí.